

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ
40 (1997-1998)

ISSN 1211-7250
ISBN 80-86023-18-4

001 3811

BRNO 1999

PD 4423

S 9990385

395

250, ✓

PŘEHLED VÝZKUMŮ 40 (1997-1998)

Vydává: Archeologický ústav AV ČR Brno
Královopolská 147, 612 00 Brno
E-mail: ps@isibrno.cz

Odpovědný redaktor: PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc

Redakce a příprava pro tisk: Mgr. Balázs Komoróczy, Ing. Petr Škrdla,
Richard Zatloukal

Na titulním listě: Mikulčice - sídliště na "Klášteřisku"

Tisk: BEKROS

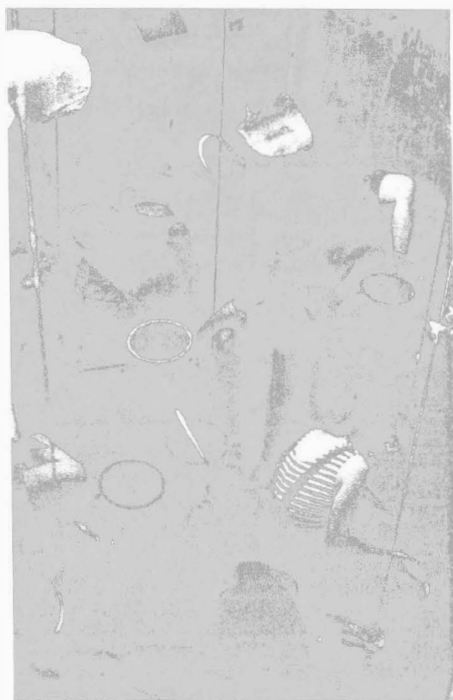
Náklad: 350 ks

Publikace neprošla redakční ani jazykovou úpravou

© 1999 by the Authors

All rights reserved

AÚ AV ČR Brno, Královopolská 147, 612 00

Obr. 1. Brno-Stránská skála, lokalita IIIc, 1998. Studenti antropologie Přírodovědecké fakulty MU při letní praxi (vlevo) a kumulace barviva (vpravo).

V obou případech bylo použito akcelerátoru. Lze konstatovat, že jde o zatím nejmladší konvenční data pro bohunicien, což je zřejmě v souladu s poněkud vyšší polohou této vrstvy vůči průběhu půdních horizontů.

Jiří Svoboda, AÚ AV ČR Brno

Literatura:

Hašek, V. - Dostál, P. - Tomešek, J. 1998: Zpráva o archeogeofyzikální prospekci na akci Brno - Stránská skála. Rkp., AÚ AV ČR Brno.

Sládek, V. - Svoboda, J. - Škrdla, P. 1997: Hledání počátků moderního člověka. *Vesmír* 76, 559-567.

Summary:

In 1997-1998, the re-opened excavation at Stránská skála (sites IIIc-e) centered on complex geophysical and geological research of the area, and on new techniques of field documentation and technological analysis of the artefacts. The project is organised in collaboration with the Departments of Anthropology at the Harvard University and Masaryk University.

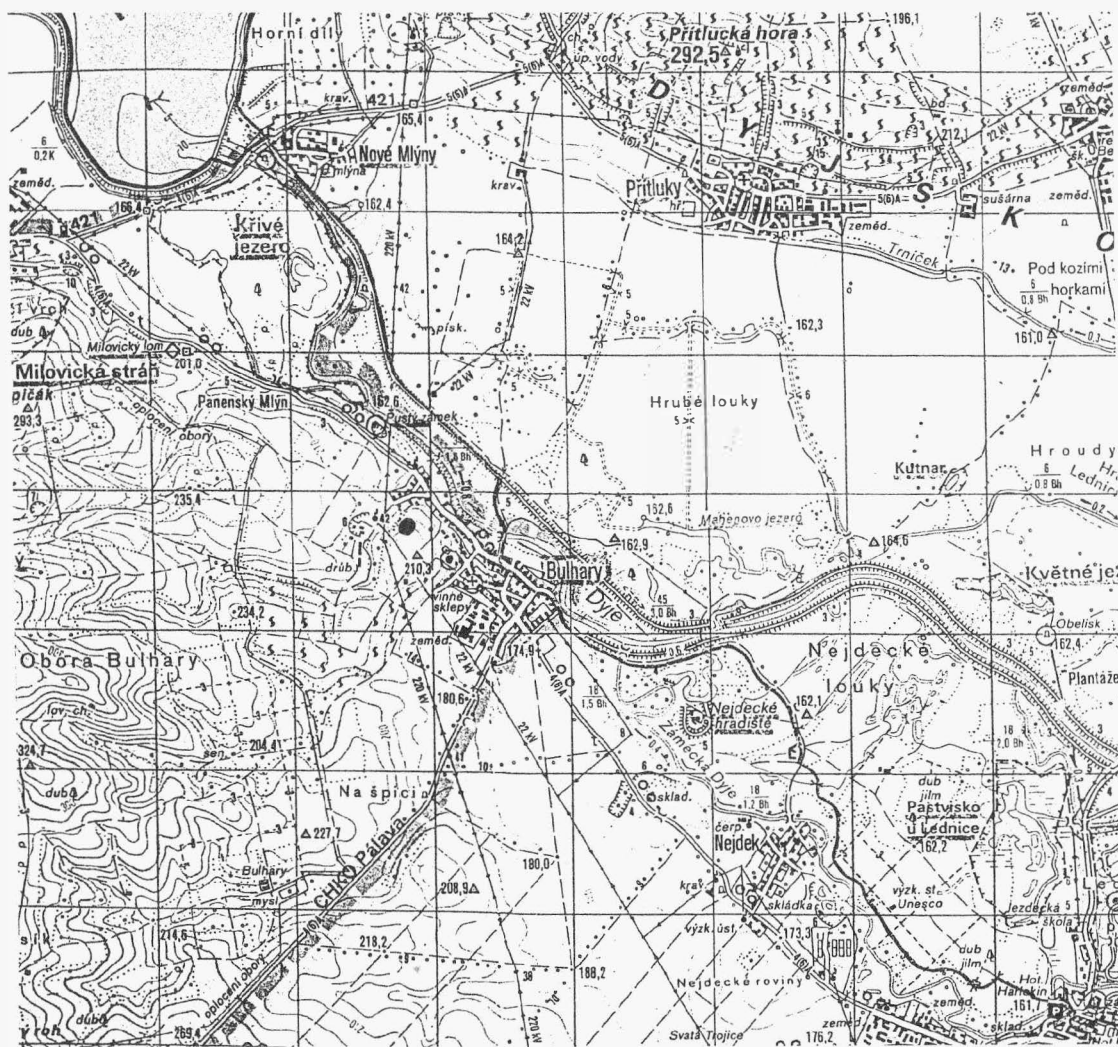
BULHARY (okr. Břeclav)

„Syslí kopec“, nově založená vinice, G-K: [3627.80, 5412.75]. Počátek mladého paleolitu. Sídliště. Povrchový sběr.

V létě roku 1996 bylo prováděno statické zajištění sprašové stěny, která tvořila severní okraj Syslího kopce. Technologie prací spočívala v provedení terasovité úpravy (2 terasy) a odvozu přebytečné spraše na skládku (nad obcí, po pravé straně silnice vedoucí do Milovic). Stavba byla pod neustálým dohledem pracovníků paleolitického oddělení AÚ AV ČR v Dolních Věstonicích, stratifikované doklady paleolitického osídlení ani zbytky pleistocénní fauny však zjištěny nebyly. V prostoru stavby byly nalezeny pouze 4 artefakty štípané kamenné industrie, které pocházejí z druhotných poloh. Jedná se o orbou značně poškozené (a

se stopami oxidů Fe na povrchu) polyedrické rydlo v kombinaci s jednoduchým hranovým (obě na proximálním konci čepele) vyrobené z proužkovaného silicitu severské proveniencie (obr.2:6), další drobný úštěpek podobného silicitu, úštěpek radiolaritu a větší zlomek rohovce typu Troubky - Zdislavice.

V srpnu roku 1996, v souvislosti s dozorem nad terénními pracemi ve výše uvedeném prostoru, byl sledován nově zakládaný vinohrad asi o 150 m jižněji (výše ve svahu). Na mírném svahu klesajícím k západu (nadmořská výška lokality je asi 200-210 m) a ležícím na opačné straně údolí než B. Klímou sledovaný profil s nálezy artefaktů pavlovienu (Klíma 1986), byla hlubokou orbou vyvlečena na povrch podložní spraš. Při obhlídce tohoto prostoru bylo nalezeno asi 50 artefaktů, které ležely rozptýleny na ploše asi 60 x 40 m. Několik artefaktů bylo nalezeno v čerstvě vyorané spraši a na několika dalších je patrna krusta uhličitanu vápenatého. To by mohlo nasvědčovat na přítomnost dosud neporušených poloh v prostoru lokality a možnost v budoucnu tyto nálezy stratifikovat. Osteologický materiál nalezen nebyl. Nález dvou schránek terciérních mlžů nemusí s paleolitickým osídlením souviset.

Obr.1. Bulhary - „Syslí kopec“: Lokalizace naleziště - Location of the site

Všechny artefakty byly silně patinovány. Mezi surovinami převažuje medově žlutý křídový spongiový rohovec s valounovými povrchy, který pochází s největší pravděpodobností z terasových štěrků dopravených sem paleotoky z prostoru primárních výskytů severně až severozápadně od Brna. Druhou nejčastěji zastoupenou surovinou jsou rohovce typu Troubky - Zdislavice reprezentované devíti typickými a třemi atypickými kusy. Za zdrojovou oblast tohoto silicitu jsou považovány štěrky karpatského stáří před čelem ždánické flyšové jednotky západně od Zdounek. Poměrně nevýrazně jsou zastoupeny rohovce typu Krumlovský les, mírně převažuje varieta II. Za pozornost stojí přítomnost rohovce typu Stránská skála, ve dvou případech se zbytkem povrchu hlízy. Skupina označená moravské jurské rohovce by mohla zahrnovat i část netypických rohovců dvou posledně jmenovaných typů. Radiolarit je zastoupen pouze třemi kusy. Několik artefaktů je vyrobeno z valounového křemene, dvěma kusy je reprezentován silicit z glacienních sedimentů. Z atypických surovin byl jednou nalezen nevápňitý prachovec třetihorního stáří.

Tab. 1. Bulhary, Syslí kopec: Surovinové spektrum - Raw material spectrum

	Syslí kopec		Depozitář AÚ	
	n	%	n	%
křídový spongiový rohovec - Cretaceous spongolite	28	34.6	34	39.1
rohovec typu Krumlovský les - Krumlovský les chert	10	12.3	16	18.4
rohovec typu Stránská skála - Stránská skála chert	7	8.6	3	3.4
rohovec typu Troubky/Zdislavice - Troubky/Zdislavice chert	12	14.8	3	3.4
moravské jurské rohovce - Moravian Jurassic chert	11	13.6	14	16.1
radiolarit - radiolarite	3	3.7	4	4.6
silicit z glacienních sedimentů - erratic flint	2	2.5	1	1.1
křemen - quartz	4	4.9	-	-
nevápňitý prachovec třetihorního stáří - non-calcanerous siltstone of Tertiary age	1	1.2	-	-
neurčeno, přepáleno - not identified, burnt	3	3.7	12	13.8

Surovinové spektrum kolekce je relativně pestré a výrazně se odlišuje od souborů gravettienů dolnověstonicko-pavlovské sídelní aglomerace i gravettského souboru z Milovic. Je srovnatelné se stratifikovaným aurignaciem dokumentovaným v podloží gravettienů v Milovicích a s povrchovým souborem z nejvyšších poloh lokality Dolní Věstonice III (Škrdla, Cílek, Přichystal 1996). Pro datování kolekce je důležitá přítomnost rohovce typu Stránská skála, který pochází velmi pravděpodobně přímo z místa primárního výskytu v prostoru jurského vápencového masivu Stránské skály na východním okraji brněnské aglomerace (přítomnost povrchu hlízy).

V případě křídových spongiových rohovců jsou jádra reprezentována většinou pouze připravenými kusy (obr.3:3), jejichž těžba byla neúspěšná a proto dále nepokračovala a byla ukončena. Rohovec typu Stránská skála je zastoupen připraveným jádrem (nebo odštěpovačem?, obr.3:5) a těžným kusem (obr.2:10). V prvním případě jsou připraveny dvě protilehlé platformy pro budoucí těžbu, z frontální strany dosud nebyl odražen žádný artefakt (není vytvořen hřeben, povrch sestává dosud z kůry hlízy). Ve druhém případě se jedná o

unipolární prizmatické jádro. Ve skupině čepelí (dohromady se zlomenými čepeli i čepeli z hrany jádra, obr.2:1-4) tvoří spongolit necelou polovinu, obě dvě čepel z hrany jádra jsou ze spongolitu.

Tab. 2. Bulhary, Syslí kopec: Technologické spektrum - Technology

	Syslí kopec		Depozitář AÚ	
	n	%	n	%
připravená surovina - prepared raw material	3	3.7	4	4.4
jádro - core	9	11.1	5	5.6
čepel ($L \geq 2 * š$) - blade ($L \geq 2 * w$)	6	7.4	-	-
čepel z hrany jádra - crest blade	2	2.5	1	1.1
zlomená čepel ($L < 2 * š$) - broken blade ($L < 2 * w$)	2	2.5	1	1.1
úštěp - flake	19	23.5	29	32.2
zlomek - fragment	21	25.9	21	23.3
mikrouštěp (< 1.5 cm) - microchip	9	11.1	9	10.0
nástroj - tool	6	7.4	13	14.4
místně retušované artefakty - partly retouched artifacts	4	4.9	7	7.8
celkem - total	81		90	

Typologické spektrum je reprezentováno strmě retušovaným škrabadlem v kombinaci s drasadlem (obr.3:6), škrabadlem vyrobeným na korovém úštěpu křídového spongiového rohovce (obr.2:7), bifaciálně retušovaným drasadlem na rohovci typu Krumlovský les II (obr.3:2), proximální částí bilaterálně retušovaného drasadla z rohovce typu KL II (obr.2:5), odštěpovačem ze stránskoskalského rohovce a dvěma artefakty stojícími na základě morfologie mezi jádrem a rydlem. V prvním případě se jedná o bipolární jádro nebo kombinované rydlo - polyedrické klínové a na retušované hraně (obr.3:4), ve druhém pak unipolární klínovité jádro nebo polyedrické klínové rydlo (obr.3:7).

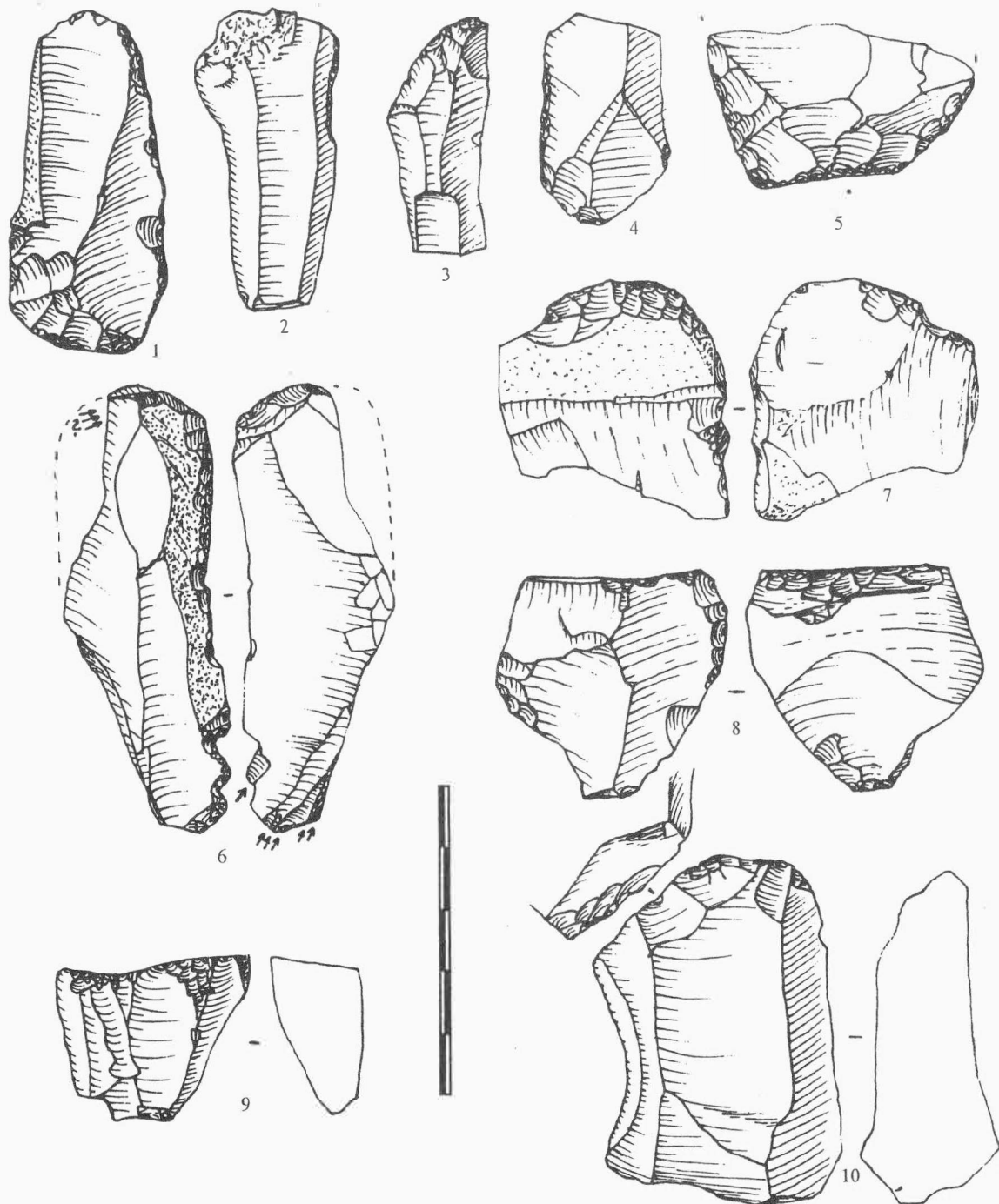
V prostoru Bulhar byly dosud zmíněny 3 lokality, jedna z nich byla datována do aurignacienu (Skutil 1936, Klíma 1986). Polohu aurignacké stanice je dnes obtížné identifikovat podle traťového názvu („Plochý hřbítek“; Klíma 1986) i podle orientace ke kostelu (severozápadně od kostela; Klíma 1986). Je však velmi pravděpodobné, že uvedená poloha se shoduje se současným traťovým názvem „Syslí kopec“. Přesnou lokalizaci starších nálezů tedy již nelze provést, na druhou stranu, musí pocházet z bezprostředního okolí lokality nebo z nově popsané lokality samé.

V depozitáři Archeologického ústavu v Dolních Věstonicích jsou uloženy artefakty, které zmiňuje B. Klíma (1986) jako aurignacké. Jedná se o sběry místního zájemce o archeologii a spolupracovníka AÚ J. Benady. Jde o sérii 5 škrabadel (obr.4:1-4,6), z nichž dvě jsou bilaterálně retušované (obr.4:1,4) a jedno je vyrobeno na krátkém úštěpu (obr.4:6). Kolekci doplňují dvě drasadla (obr.4:8,9) a odštěpovač (obr.4:5). Za pozornost stojí i drobné mikrojádru (obr.4:7) a další jádra ze křídového spongiového rohovce v počáteční fázi těžby. Celkově lze tyto starší sběry jak po surovinové (srovnej tab.1), tak po technologické (srovnej tab.2) i typologické stránce ztotožnit s nově prezentovanou kolekcí.

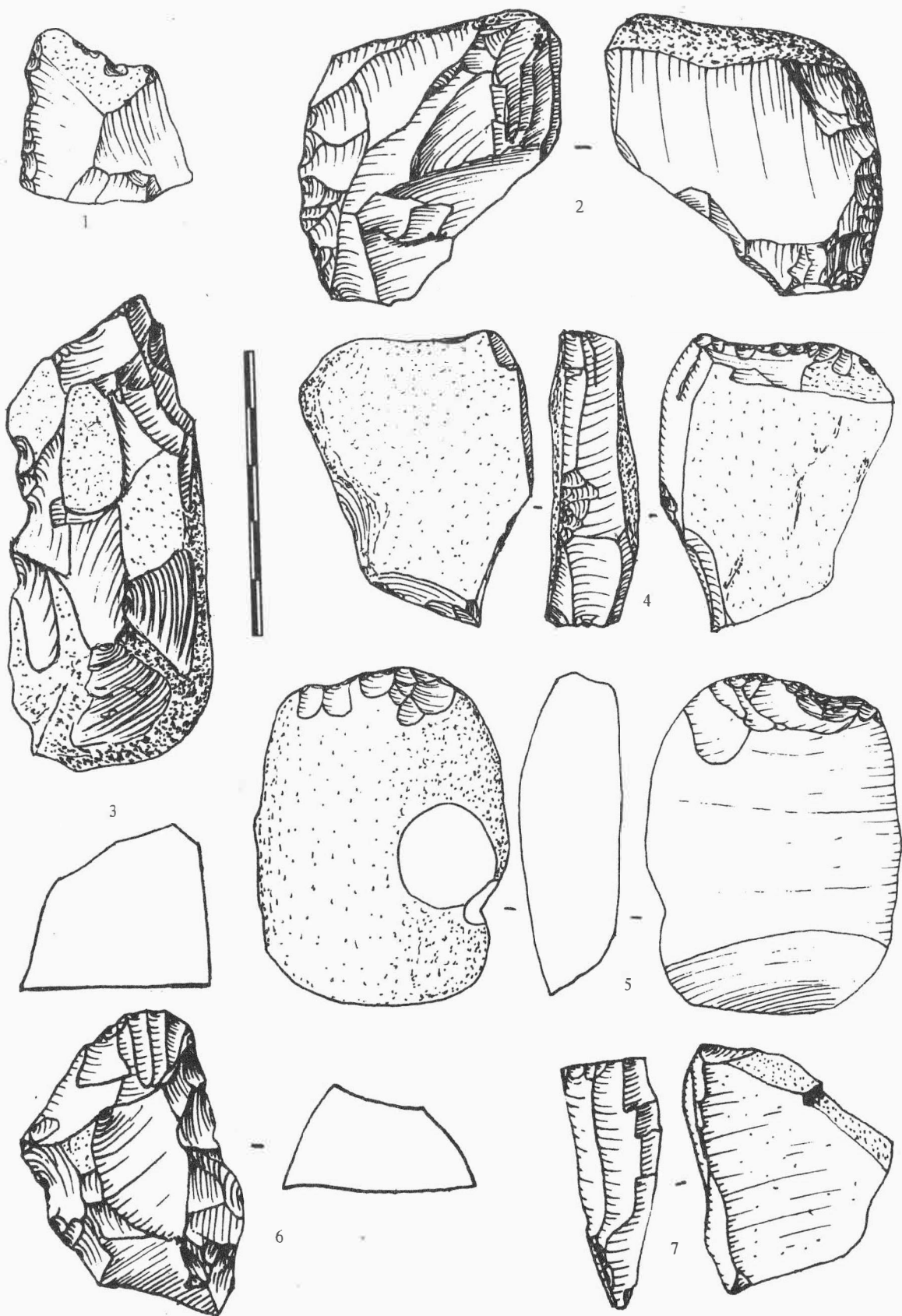
Popsaná kolekce představuje třetí známou lokalitu z počátku mladého paleolitu v prostoru Pavlovských vrchů. Naleziště bude i nadále pod dozorem pracovníků AÚ AV ČR v Brně, v budoucnu předpokládáme drobnější sondáž k ověření stratigrafické situace.

Petr Škrála, AÚ AV ČR Brno

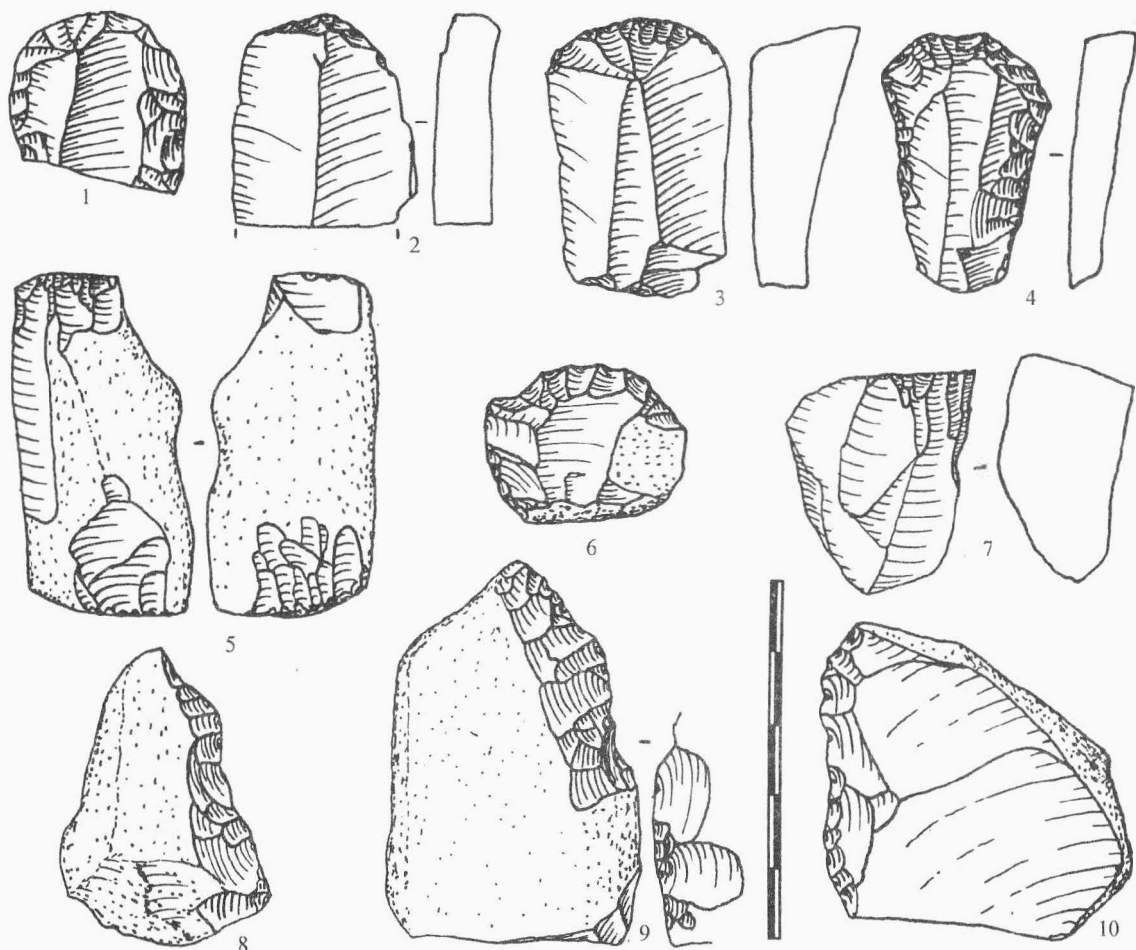
Antonín Přichystal, kat. geologie a paleontologie PřF MU Brno

Obr.2. Bulhary - „Syslí kopec“: Výběr kamenné industrie - Selected artifacts

Obr.3. Bulhary - „Syslí kopec“: Výběr kamenné industrie- Selected artifacts

Obr.4. Bulhary - kolekce B.Klímy z trati „Plochý hřbítek“ (Klíma 1986): Výběr kamenné industrie-
Selected artifacts

Literatura:

Klíma, B. 1986: Nejstarší osídlení Břeclavska. RM Mikulov.

Skutil, J. 1936: Übersicht der mährischen paläolithischen Funde. Swiatowit 16, 48-78.

Škrdla, P., Cílek, V., Přichystal, A. 1996: Dolní Věstonice III, Excavations 1993-1995. In: J.Svoboda, ed. Paleolithic in the Middle Danube Region, Spisy AÚ AV ČR v Brně 5, 173-190.

Summary:

In summer 1996, the loessic wall on the northern edge of the Syslí hill in Bulhary (district of Břeclav) was fixed - terraced. Even if these works were under permanent control by archaeologists from IA Brno, no stratified artifacts nor osteological material were found. Only 4 stone artifacts were found in secondary position (combined burin, fig.2:6).

In August, within the newly founded vineyard located approximately 150 m to the south (higher on a slope) the stone artifacts were collected from the area of 60*40 m. The fact that some of them were found in loess and have traces of CaCO_3 coating on their surfaces indicates the possibility that the artifacts were ploughed out from intact sediments. The local cherts represented by Cretaceous spongolite and Krumlovský les ones dominate within the raw materials. While the two above mentioned raw materials may have been collected in local gravel terraces, Troubky-Zdislavice chert and Stránská skála chert were transported from distances 40-60 km from their primary outcrops (based on cortex). The Moravian Jurassic cherts may include the atypical varieties of both

Krumlovský les and Stránská skála cherts. Radiolarite, erratic flint, and pebble quartz are represented only by several pieces.

Technological spectrum is described in table 2. Typological spectrum (tab.3) is represented by a steeply retouched end-scraper in combination with side-scraper (obr.3:6), by a side-scraper on cortex flake (obr.2:7), by a bifacially retouched side-scraper (obr.3:2), by a proximal part of bilaterally retouched side-scraper (obr.2:5), by a splinter (obr.2:8), and by two artifacts morphologically between burin and core (obr.3:4,7). In the vicinity of Bulhary were documented 3 Upper Palaeolithic sites, one of them classified as Aurignacian (Skutil 1936, Klíma 1986). Even if its accurate location is not clear, it is well probable that it is almost identical or identical with the site described in this article - the Syslí hill. In IA Brno depository in Dolní Věstonice is stored a collection of artifacts described by B.Klíma (1986). The mentioned collection is composed of a series of 5 end-scrapers (obr.4:1-4,6), two side-scrapers (obr.4:8,9), and one splinter (obr.4:5). This collection may be compared with the new finds on the base of both the technological and typological spectra (tab.1.2).

The site Bulhary - Syslí hill represents the third EUP site from the vicinity of Pavlov Hills.

JAROSLAVICE (okr. Znojmo)

Pod severovýchodním nárožím zámku, Gravettien. Sídliště. ¹⁴C datum.

Gravettská lokalita Jaroslavice byla zkoumána již v minulém století (Wurmbrand 1873, 1878, Bayer 1925). V souvislosti s jejím výzkumem se rozpoutala pro tehdejší dobu zajímavá diskuse týkající se tzv. jeskynních obydlí hloubených ve spraši a problematiky současnosti člověka s mamutem.

V současnosti již není možno ve výzkumu stanice pokračovat. Dosud existuje pouze několik artefaktů, z nichž předměty uložené v Naturhistorisches Museum ve Vídni se staly předmětem zájmu autora.

Mezi sedmi kusy štípané industrie zaujme podíl rohovce typu Krumlovský les (2 ks), jedním kusem je reprezentován radiolarit, největší podíl v této drobné kolekci tvoří silicit severské proveniencie (3 ks), surovina jednoho kusu nebyla určena.

Za nejdůležitější exemplář je možno považovat krabičku se vzorkem kulturní vrstvy: „Inv. Nr. 13 568. Probe aus der Kulturschicht a) mit Knochenfragmenten, Holzkohlen und 2 Zähnen von *Rangifer tarandus*.“ Tento vzorek pochází z Wurmbrandovy kolekce. Se souhlasem Dr. W.Antl-Weiser byla z krabičky vyjmuta oštipaná kost o které není pochyb, že souvisí s gravettským osídlením lokality (obr.1). Vzorek byl zaslán J. van der Plichtovi do Groningen na datování radiokarbonovou metodou. Poskytl datum 19,340 ±100 B.P. (GrA 7574). Toto datum je pro jihomoravský gravettien velmi mladé - nemáme srovnatelná data. Umístilo by osídlení Jaroslavic do období druhého glaciálního maxima. Vzhledem k faktu, že nejsou k dispozici další data pro potvrzení tohoto údaje, je nutno počítat s možnou kontaminací vzorku recentním organickým materiálem - vždyť mezi odebráním vzorku a jeho datováním uplynulo více než 100 let. Co je však nesporné je důkaz o epigravettském nebo gravettském stáří lokality (větší než 19,000 let).

Petr Škrdla, AÚ AV ČR Brno

Literatura:

Wurmbrand, G. 1873: Gleichzeitigkeit des Menschen mit dem Mammuth. MAGW 3, 123-135.

-1878: Über behauptete Höhlenwohnungen im Löss bei Joslowitz. MAGW 8, 128-130.

Bayer, J. 1925: Die ältere Steinzeit in den Sudetenländern. Sudeta 1, 21-120.